

У загальноосвітніх навчальних закладах діти не завжди розуміють значення тої чи іншої пісні. Тому учитель музичного мистецтва має уважно підбирати музичний матеріал, що є близьким та зрозумілим для учнів, пояснювати зміст та особливості української пісні, викликати у дітей інтерес до навчання, виховувати національну самосвідомість та патріотичні почуття.

Талановитий вітчизняний педагог В. Сухомлинський у своїй педагогічній роботі майстерно використовував народну пісню. Про невичерпні можливості пісні щодо виховання історичної пам'яті, патріотичних почуттів педагог наголошував: «Для дітей стало потребою збиратися разом, щоб поспівати. Пісня входила в їхнє духовне життя, надавала яскравого емоційного забарвлення думкам, пробуджувала почуття любові до Батьківщини, до краси навколишнього світу». Вчитель наголошував, що велике враження на дітей справила українська народна пісня «Ой на горі та й жінці жнуть». Вона пробуджувала яскраві уявлення про далеке минуле нашого народу, про його героїчну боротьбу проти загарбників. Мелодія пісні ніби переносила дітей у суворі обставини боротьби за незалежність батьківщини, вони бачили світ таким, яким його бачили наші далекі предки кілька століть тому [3, 50].

Відомо, що без народної пісні, яка осяває дитячу свідомість, випробує й розвиває голосові здібності, емоційну рухливість людини, закладає драматичні основи душі, а найголовніше – дає почуття належності до рідного народу, його духовних скарбів, без пісні немає не те що митця, а просто людини [2, 484].

Отже, українська народна пісня відіграє важливу роль у вихованні національної самосвідомості учнів. Важливими умовами ефективного виховання національної самосвідомості учнів є правильне використання кращих зразків народних пісень, пояснення учителем музичного мистецтва змісту та головних особливостей української пісні.

Список використаних джерел:

1. Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава, 1994. – С. 162.
2. Мохорчук Н. Якби не рідна пісня... // Музика. – 1990. – №4. – С. 28-29.
3. Сухомлинський В. О. Сердце віддаю дітям // Вибрані твори в 5-ти т. – К. : Рад.школа, 1977. – Т. 3. – С. 189.

НАСТУПНІСТЬ У РОБОТІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І ШКОЛИ У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Л.Федорик, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Науковий керівник: Л.В.Любчак, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

THE FOLLOWING IN THE WORKING OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION AND THE SCHOOL AT THE CONTEXT OF TRAINING THE CHILDREN TO THE SCHOOL'S STUDIES.

L.Fedorik, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті обґрунтовується необхідність реалізації наступності навчання й виховання в закладах дошкільної освіти і початковій школі. При цьому ж формується готовність дитини до навчання у школі.

Ключові слова: наступність, заклади дошкільної освіти, початкова школа, готовність дитини до школи.

Abstract. The article substantiates: the necessity of the continuation of studies in preschool and primary education institutions; formation of the readiness of the child to study at school.

Keywords: following, preschool educational institutions, primary school, readiness of the child to the school.

Дитинство – це особливий і найважливіший період розвитку в житті кожної людини, значною мірою пов'язаний з освітою, під час якого вона набуває певного досвіду і готується до зміни соціального статусу. І лише від дорослих залежить, щоб ця зміна відбулася природно і безболісно. Реформи, що відбуваються у вітчизняному та світовому освітньому просторі вимагають комплексного вирішення певних соціально-педагогічних проблем. Серед яких постає проблема збереження самоцінності і унікальності дошкільного дитинства.

Найвідповідальніший і найбільш хвилюючий етап у житті дитини – перехід із дошкільного закладу освіти до початкової школи. Зазвичай цей період пов'язаний не лише з набуттям дитиною нового статусу, відкриттям у собі нових можливостей, а й із труднощами, які виникають у неї при входженні у нове соціальне середовище, зміною провідного виду діяльності.

У системі неперервної освіти, що розбудовується в Україні, дошкільна та початкова школа набувають високого соціального значення, є вихідними ланками становлення й розвитку особистості повноправного громадянина держави (Л. Артемова, І. Бех, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Глухова, А. Гончаренко, Л. Долинська, О. Кононко, К. Крутій, С. Кулачківська, С. Ладивір, М. Машовець, З. Плохій, Т. Поніманська, О. Савченко та ін.).

Відповідно до умов сьогодення одним з пріоритетних напрямів розвитку дошкільної й початкової освіти є пошук шляхів оновлення змісту й удосконалення технології організації освітнього процесу, підвищення його ефективності, забезпечення наступності, зокрема в підготовці дітей до навчання в школі. В умовах сучасних реалій, які склалися в Україні, у реалізації нових навчально-виховних завдань освіти початкова школа покликана стати фундаментом, на якому будується не тільки засвоєння системи наукових понять, а основне – вміння застосувати набуті навички на практиці. Вона є першим етапом у розвитку інтелектуальних можливостей, формуванні творчих здібностей, самостійності учнів у навчанні, у спрямуванні їхньої навчальної діяльності. Виховання і навчання на першому ступені школи тісно взаємозв'язані і зорієнтовані на те, щоб формувати в учня бажання й уміння самостійно здобувати знання та вчитися протягом усього життя, задовольняти безпосередні інтереси до пізнання навколишнього світу й самого себе, разом із сім'єю навчити гуманно й етично поводитися з людьми. У зв'язку з цим постає питання наступності в роботі та єдності взаємодії педагога з сім'єю, щоб забезпечити подальший фізичний, психічний, соціальний, мовленнєвий розвиток дитини в школі. Саме в школі вони отримують перші уявлення про життя, поведінку і вчинки людей, а в родині – набувають корисних звичок та досвіду життя, отримують позитивні емоції. Отже, в умовах реформування освітньої галузі дошкільна освіта має забезпечувати системний розвиток дитини, формувати її особистісну культуру, сприяти самореалізації, саморозвитку дитини і здійснювати підготовку до навчання в школі.

Проблема наступності в навчанні і вихованні дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку досліджувалась такими педагогами і психологами, як Л. Артемова, В. Кузь, Г. Люблянська, О. Проскура, О. Савченко, Д. Струннікова; діагностика готовності до шкільного навчання – О. Венгер, Ю. Гільбух, В. Дубровіна та ін. [6, 68].

Аналізуючи зміни, які відбуваються в житті дитини, що вступила до школи, Л. Божович робить висновок, що «перехід від дошкільного дитинства до шкільного характеризується вирішальною зміною місця дитини в системі доступних їй соціальних взаємин і всього її способу життя» [3]. Отже, зі вступом до школи основні зміни відбуваються у внутрішній позиції дитини. Однак для того, щоб у дитини з'явилася внутрішня позиція школяра, необхідна наявність певного ступеня готовності до шкільного навчання. На кінець дошкільного віку, найчастіше – до 6-7 років, у дитини формуються якості особистості, які становлять необхідну передумову її нормального переходу до періоду шкільного дитинства. Саме рівнем сформованості цих якостей і визначається готовність до навчання у школі.

Ряд авторів (Л. Артемова, Н. Кондратьєва, З. Лебедева, О. Савченко, П. Саморукова та ін.) у своїх дослідженнях довели, що засвоєння дошкільниками системи знань, яка включає як підсистему знання з різних галузей дійсності, сприяє закладанню основи розумового розвитку дитини, необхідного для подальшого засвоєння системи компетентностей у школі. Так, З. Лебедева досліджувала наступність у засвоєнні дітьми математичних знань. На її думку, готовність до навчання у школі визначається тими вимогами, які школа ставить до рівня розвитку знань і вмінь дітей, що приходять до першого класу. Г. Петроченко надає важливого значення наступності в роботі дошкільного закладу і школи за всіма напрямками, навчання, на її думку, повинно бути підпорядковане ідеї всебічного розвитку і підготовки дітей до школи, що можливо при застосуванні методів і прийомів, які активізують пізнавальну діяльність дітей у процесі навчання. Вона окреслила і прийоми активізації розумової діяльності дітей: порівняння, використання проблемних ситуацій і проблемних запитань, використання протиріч у процесі засвоєння знань, проведення досліджень, обговорення ситуацій. Однією з основних ознак готовності дитини до навчання є її позитивне ставлення до навчальної діяльності, яке залежить від ступеня сформованості у дитини мотивів навчання. Важливою умовою успішного навчання дітей у школі є їхня активність, самостійність і самоконтроль у процесі виконання завдань та здатність оцінювати свої навчальні успіхи. Як відзначає Г. Петроченко, необхідною умовою готовності дитини до шкільного навчання є увага школяра до змісту навчального матеріалу, до вказівок педагога і способів дій [12].

Л. Парамонова досліджувала проблему розумової підготовки дитини до школи у такому виді навчальної діяльності дошкільників, як конструювання. Вона зауважує, що поряд з конструктивно-технічними вміннями у дітей формується вміння цілеспрямовано розглядати і аналізувати предмети, порівнювати їх між собою, виокремлювати у них загальне і відмінне, робити висновки й узагальнення, творчо мислити. Аналіз умов завдань, поставлених дорослими, пошук способів їх розв'язання підводять дітей до виділення навчальних цілей, вчать планувати і контролювати, тобто організовувати свою діяльність [11, 71].

Головну роль у забезпеченні розумової готовності відіграє робота на заняттях, хоча, звичайно, одними заняттями не можна обмежуватись. Зрозуміло, що досягнення дитиною необхідного рівня інтелектуальної готовності до школи не може бути результатом роботи лише одного року, вона має здійснюватися, розпочинаючи з молодшого дошкільного віку.

На думку Р. Буре, підготовка дітей до школи передбачає розв'язання двох основних завдань: всебічне виховання дитини (фізичне, розумове, моральне, естетичне) та спеціальну підготовку до засвоєння тих предметів, які вона буде вивчати у школі. Завдання розумового виховання, як відзначає автор, повинні вирішуватися в тісному поєднанні із завданнями виховання морально-вольових якостей, таких, як наполегливість, старанність, відповідальність, бажання досягати якісних результатів, доброзичливе і поважне ставлення до однолітків. Виховання дошкільників у колективній праці, усвідомлення дитиною своєї позиції як позиції учасника спільної діяльності і значимості своїх дій позитивно впливає, як зауважує автор, на розвиток інтересу до навчання; в дитини розвивається практичний досвід діяльності, що поєднується з подоланням труднощів і радістю від власних та спільних досягнень, що призводять до формування наполегливості, старанності, доброзичливості, витримки. Психологічні передумови входження дитини в колектив класу і школи складаються у старших дошкільників у результаті їхньої участі в спільній діяльності з однолітками у групі дошкільного закладу. За Р. Буре, до моменту вступу в школу дитина повинна вміти самостійно організовувати не тільки свої дії, але і обрати спільну з товаришами гру або роботу, планувати її хід, уміти розв'язати конфлікт, розподілити ролі, довести почату справу до кінця. Вона зазначає, що зміст педагогічної діяльності вихователя на занятті, що спрямована на підготовку дітей до школи, повинен містити в собі формування у дітей уявлень про заняття як важливу діяльність для набуття знань, навичок організованої поведінки, роботи в команді [4].

Проблема моральної підготовки до школи досліджувалась Л.Артемовою, Г.Лаврентьевою, В.Нечаєвою та ін. У моральній підготовці дитини до школи виділяють різні аспекти: вольовий, емоційний, сферу спілкування тощо. Г. Лаврентьева вважає, що моральна підготовка дітей до навчання у школі передбачає ознайомлення дітей з елементарними моральними нормами та етикою поведінки, виховання пізнавальних інтересів, бережливого ставлення до природи, формування самостійності, відповідальності, наполегливості. В.Нечаєва в підготовці дітей до школи вбачає вирішення таких завдань морального виховання дітей, як виховання культури поведінки, початків гуманізму, гуманних стосунків між дітьми і дорослими, виховання колективізму, формування колективістських взаємовідносин дітей, виховання любові і поваги до Батьківщини.

У кінці ХХ ст. вчені (Л. Артемова, Т. Бабаєва, В. Логінова, О. Проскура та ін.) особливу увагу акцентували на поведінковому аспекті готовності. З цієї позиції готовність до школи виступає як інтегративне новоутворення соціально-особистісного розвитку дитини, що формується у дітей старшого дошкільного віку в умовах цілеспрямованого навчання і виховання. Т. Бабаєва, досліджуючи проблему підготовки дітей до школи, зазначає, що готовність до школи – це досягнення такого рівня особистісного розвитку, який найбільш повно співвідноситься з потребами сучасної школи та дозволяє прогнозувати високу результативність навчальної праці школяра з перших днів шкільного навчання. Автор доводить, що соціально-особистісна готовність до школи повинна виступати як єдиний комплекс соціально значимих якостей, рис поведінки і діяльності, сформованих у дітей в умовах дошкільного виховання [2].

У дослідженнях останніх років значна увага надається особливому аспекту проблеми – готовності дитини не просто до спілкування, а формування у дітей навичок навчального співробітництва з іншими учнями класу. Для набуття дітьми вказаних навичок у дошкільному закладі або в перші дні навчання в школі дослідники рекомендують проводити спеціальні заняття. На них дитина отримує знання про школу, режим шкільного часу, а також привчається співдіяти з однолітками шляхом виконання спеціальних групових завдань. Рекомендується на уроки запрошувати батьків, особливо це важливо у школі, коли діти тільки знайомляться з вчителем та один з одним. Функція батьків полягає у психологічній підтримці дитини.

Ставлення дитини до навчання формується задовго до того, як вона переступить шкільний поріг. Власне, забезпечення наступності і перспективності – це процес, у якому задіяні і дошкільний заклад, і школа. Так, на дошкільному рівні освіти ми прагнемо зберегти самоцінність дошкільного дитинства і формувати особистісні якості дітей, які є основою успішного шкільного навчання. Школа ж, як наступник дошкільної освіти, починає не з «нуля», а продовжує розвивати потенціал дітей, розкритий ще у дошкільному віці. Такий підхід дає змогу визначити освіту як єдину систему на всіх етапах навчання.

Національна доктрина розвитку освіти в Україні як один із пріоритетних напрямків розвитку освіти визначає забезпечення наступності і безперервності освіти. Дотримання принципу наступності значно полегшує адаптацію дитини до виконання нової ролі – школяра. В.О.Сухомлинський вказував, що «школа не повинна вносити різкий перелом у життя дітей. Нехай, ставши учнем, дитина продовжує робити сьогодні те, що вона робила вчора. Нехай нове з'являється в її житті поступово і не приголомшує зливою вражень» [14, 73]. Одним із основних принципів навчання у початковій школі є принцип наступності і перспективності. Його реалізація потребує, насамперед, якнайточнішого врахування вихідного рівня готовності дітей не лише «на стиках» освітніх ланок, а й у межах кожного етапу.

Досвід роботи засвідчує, що форми здійснення наступності можуть бути різноманітними і їх вибір обумовлений ступенем взаємозв'язку, стилем, змістом взаємин освітніх установ. Зазвичай на початку навчального року педагогами складається єдиний спільний план, метою якого і є конкретизація роботи за трьома основними напрямками: робота з дітьми; взаємодія педагогів; співпраця з батьками.

У реалізації даних напрямків роботи педагог може опиратися на конкретні форми здійснення наступності:

Робота з дітьми:

- екскурсії в школу;
- відвідування шкільного музею, бібліотеки;
- знайомство та взаємодія дошкільнят з учителями та учнями початкової школи;
- участь у спільній освітньої діяльності, ігрових програмах;
- виставки малюнків і виробів;
- зустрічі та бесіди з колишніми вихованцями дитячого саду (учні початкової та середньої школи);
- спільні свята (День знань, посвята в першокласники, випускний в дитячому садку, спортивні змагання дошкільнят та першокласників);
- участь у театралізованій діяльності;
- відвідування дошкільнятами адаптаційного курсу занять, організованих при школі (заняття з психологом, логопедом, музичним керівником та іншими фахівцями школи).

Взаємодія педагогів:

- спільні педагогічні ради (ЗДО і школа);
- семінари, майстер-класи;
- круглі столи педагогів ЗДО та вчителів школи;
- психологічні та комунікативні тренінги для вихователів і вчителів;
- проведення діагностики із визначення готовності дітей до школи;
- взаємодія медичних працівників, психологів ЗДО і школи;
- відкриті покази освітньої діяльності в ЗДО і відкритих уроків у школі;
- педагогічні та психологічні спостереження.

Співпраця з батьками:

- спільні батьківські збори з педагогами ЗДО та вчителями школи;
- круглі столи, дискусійні зустрічі, педагогічні «вітальні»;
- батьківські конференції, вечори запитань і відповідей;
- консультації з педагогами ЗДО і школи;
- зустрічі батьків з майбутніми учителями;
- дні відкритих дверей;
- творчі майстерні;
- анкетування, тестування батьків для вивчення самопочуття сім'ї напередодні шкільного життя дитини і в період адаптації до школи;
- освітньо-ігрові тренінги та практикуми для батьків дітей дошкільного віку, ділові ігри, практикуми;
- сімейні вечори, тематичні дозвілля;
- візуальні засоби спілкування (стендовий матеріал, виставки, поштовий ящик питань і відповідей тощо);
- засідання батьківських клубів (заняття для батьків і для дитячо-батьківських пар).

Аналіз наукової літератури дає нам змогу стверджувати, що наступність – це обізнаність вчителів початкової школи з програмами і методиками навчання і виховання дітей в дошкільному навчальному закладі освіти, результатами розвиненості, навченості й вихованості дітей за всіма розділами програми і врахування їх у подальшій роботі початкової школи. Перспективність – це погляд знизу вгору, це обізнаність педагогів дошкільної ланки освіти з програмами і технологіями навчання і виховання учнів початкової школи, це той показник, який дає змогу визначити адекватні віку орієнтовні показники засвоєння дошкільниками знань, умінь і навичок, рівень розвиненості і вихованості дитини.

Отже, під поняттям наступності у роботі дошкільної і початкової ланки системи освіти ми розуміємо таку систему роботи, яка спрямована на підготовку дитини до умов шкільного навчання та врахування того рівня її розвитку, з яким вона прийшла до школи, опора на нього. Ефективність розв'язання проблеми наступності зумовлена як підготовкою дітей до школи, так і організацією навчання і виховання у 1-му класі, яке має відповідати віковим особливостям дітей і полегшувати процес їх адаптації до шкільного життя.

Список використаних джерел:

1. Андрієвський, Б. М. Проблеми готовності шестирічних дітей до навчання в школі / Б. М. Андрієвський // Педагогічний альманах : [збірник наукових праць] ; редкол. В. В. Кузьменко (голова та ін.). – Херсон :РІПО, 2010. – Випуск 5.
2. Бабаева, Т.И Развитие самостоятельности как фактор подготовки детей к обучению в школе // Воспитываем дошкольников самостоятельными. Сборник научных трудов / Под ред. Т.И. Бабаевой (отв.ред.) и З.А.Михайловой. СПб. Детство-Пресс, 2000
3. Божович Л. И. Проблемы формирования личности: Избр. психол. тр. / Под ред. Д.И. Фельдштейна ; Рос. акад. образования, Моск. психол.-соц. ин-т. - 3-е изд. - М. : МПСИ ; Воронеж : МОДЭК, 2001. - 349 с.
4. Буре Р. Социально-нравственное воспитание дошкольников. Методическое пособие: Мозаика-синтез / Р.Буре - М.; 2011. – 63 с.
5. Іщенко, Л. В. Логіко-математичний розвиток дітей 5-7 років / Л. В. Іщенко // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2010. – № 3.
6. Коментар до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні : наук. метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко. – К. : Ред. журналу “Дошкільне виховання”, 2003. – 243 с.
7. Карук І.В. Наступність у використанні проблемного методу навчання як один із засобів активізації пізнавального інтересу дошкільників та молодших школярів // Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, М.Запоріжжя, 3-4 лютого 2017 р. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2017. – С. 10-15.
8. Крутий, К. Л. Феномен образовательного пространства дошкольного детства [Текст] / К. Л. Крутий// Педагогический журнал Башкортостана. – 2011. –№ 3. – С. 127-137.
9. Лапшина І.М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до проведення інтегрованих занять у контексті наступності дошкільної та початкової освіти / І.М.Лапшина // Матеріали міжвузівської (заочної) науково-практичної конференції «Підготовка вчителя нової української школи: проблеми та шляхи їх вирішення» (Хмельницький, 28 лютого 2017р.). – Хмельницький: ХГПА, 2017. – С.138-142.
10. Любарська, І. Співпраця дошкільного закладу і родини у контексті підготовки дитини до школи / І. Любарська // Вісник інституту розвитку дитини. Серія :Філософія. Педагогіка. Психологія : збірник наукових праць / редкол. В. П. Андрущенко [та ін.]. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 17.
11. Парамонова Л.А. Теория и методика творческого конструирования в детском саду / Л.А.Парамонова. – М.: Академия, 2002. – 192 с.
12. Петроченко, Г.Г. Ситуативные задачи в педагогике : учебное пособие / Г.Г.Петроченко. – Минск : Университетское, 1990. – 224 с.
13. Присяжнюк Л. А., Грошовенко О. П. Сучасні підходи до еколого-природничої освіти дошкільників і молодших школярів : аспект наступності / Л. А. Присяжнюк , О. П. Грошовенко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського : зб. наук. праць / редкол.: В. І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця : Нілан ЛТД, 2017. – Вип. 52.(Серія: Педагогіка і психологія).
14. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О.Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1978
15. Черепаня, Н. І. Реалізація принципу наступності дошкільної та початкової освіти / Н. І. Черепаня // Педагогічний альманах : [збірник наукових праць] ; редкол. В. В. Кузьменко (голова та ін.). – Херсон :РІПО, 2011. – Випуск 9.